

Motion till riksdagen

1989/90:Sf18

av Sonja Rembo m.fl. (m)

med anledning av prop. 1989/90:62 om insatser för aktiv rehabilitering och arbetslivsfondens verksamhet, m.m.

Innehåll

1. Inledning	13
2. Arbetslivsfonden	14
3. Rehabilitering till arbete	15
4. Förtidspension av arbetsmarknadsskäl	16
5. Lön i stället för pension hos Samhall	16
6. Lönebidrag för förtidspensionerade	17
7. Arbetsgivarinträde	18
8. Hemställan	18

1. Inledning

Problemen med det ökade antalet arbetsskadeanmälningar, långtidssjuk-skrivningar och förtidspensioneringar har allt mera uppmärksammats. Det finns ett flertal orsaker till att så många personer kommit utanför arbetsmarknaden.

Sedan början av 1970-talet har en lång rad lagar och förordningar skapats i avsikt att reglera förhållanden i arbetslivet, bl.a. arbetsmiljölagen och lagen om företagshälsovård.

Målet har varit att förebygga arbetsskador och, när sådana ändå inträffar, garantera rehabilitering och ge inkomstbortfallsstöd. Trots alla dessa insatser har antalet beviljade arbetsskador bara ökat. Sverige har flest antal beviljade arbetsskadeersättningar i Västeuropa, trots att omfattande arbetsmiljöåtgärder vidtagits. Detta tyder på att utformningen av arbetsskadeförsäkringen är felaktig.

Regeringen har tidigare inte velat eller förmått se verkligheten sådan den är. Den har försökt lösa problemen med nya arbetsmarknadspolitiska innovationer, nya bidrag och förbättrade förmåner, ökat inflytande för centrala fackliga organ och ökad byråkratisering.

Omfattningen av arbetsmarknadspolitiska åtgärder är troligen fortfarande så hög att den motverkar tillkomsten av arbete på normalt sätt. Allt eftersom olika stödformer har införts har växande grupper av arbetstagare och arbetsgivare vant sig vid att ställa krav på statsbidrag för anställning.

Kompensationsnivåerna i viktiga delar av socialförsäkringssystemen är så höga att de ofta inte ger tillräcklig motivation för att gå tillbaka i arbete. Förtidspensionering vid personalneddragningar har ofta visat sig vara ekonomiskt fördelaktigt beroende på de samlade effekterna av socialförsäkringssystemen, avtalsförsäkringarna och ev. avtal mellan parterna på arbetsplatsen.

Riksdagens revisorer har visat att arbetsskadeförsäkringen har allvarliga brister, vilket bidragit till de snabbt ökande kostnaderna. En förändrad praxis har också skapat detta förhållande.

Förändrade regler och praxis för utbetalning av sjukpenning har lett till en kraftig ökning av såväl sjukfrånvaron som kostnaderna för sjukförsäkringen. Grupper av personer som egentligen är arbetslösa kan numera uppbära sjukersättning under jämförelsevis långa perioder. Felaktiga utbetalningar vid korttidsfrånvaro uppskattas ske i nio av tio fall, i ca hälften av fallen medför detta överkompensation. På sistone har också ett inte obetydligt missbruk uppmärksammats. Politiken har varit såväl kostnadsdrivande som demoraliserande. I partimotionen Bättre välfärd föreslår moderata samlingspartiet genomgripande förändringar i sjukförsäkringssystemet.

Det statistiskt sett goda sysselsättningsläget beror i hög grad på nödvändigheten att ersätta frånvarande personal. Regeringen redovisar själv att antalet nytillkomna förtidspensionärer under 1980-talet överstigit ökningen av arbetskraften.

Regeringens politik har skapat permanenta obalanser på arbetsmarkna-

den oberoende av konjunkturläget med ohållbara arbetsmarknadsprolem och en försvagning av den ekonomiska utvecklingen som följd. Politiken har varit skadlig för landet, för moralen och arbetsviljan.

Moderata försök att påvisa bristerna i de nuvarande systemen och anvisa lämpliga förändringar har utan sakargument tillbakavisats som "hot mot välfärden". Den gryende insikt om den verkliga situationen som regeringen på sistone visat är mycket senkommen.

När regeringen nu försöker bryta sin passivitet, lägger den fram förslag som endast marginellt kan påverka utvecklingen. Förslagen gällande arbetsmiljöområdet är huvudsakligen avsedda att dels öka det kollektiva sparan- det, dels skapa ytterligare utrymme för politiska och korporativa organ.

2. Arbetslivsfonden

2.1 Regeringens förslag

Det förslag om arbetslivsfondens verksamhet och organisation som rege- ringen nu lägger fram är ett exempel på dess ambitioner att ytterligare socia- liserar arbetslivet.

Arbetslivsfonden har tillkommit efter en uppgörelse mellan regeringen och centern med motiveringen att ett skatteuttag kan dämpa den s.k. över- hettningen på arbetsmarknaden. Fondens uppgift är att förvalta medel från den särskilda arbetsmiljöavgift som riksdagen redan beslutat om. Arbetsmil- jöavgiften utgår med 1,5 % på folkpensionsunderlaget och är avsedd att tas ut under tiden september 1989 – december 1990. Fonden beräknas komma att disponera över 10 miljarder kronor.

Fonden skall, enligt förslaget, förvaltas av en central styrelse och en regio- nal styrelse i varje län. Styrelserna, som skall utses av regeringen, föreslås bestå av representanter för arbetsmarknadens parter samt politiker.

Styrelserna skall behandla de ansökningar om bidrag från fonden som in- kommer från såväl privata som offentliga arbetsgivare. Ansökningarna skall vara tillstyrkta av berörda fackliga organisationer.

Enligt regeringens förslag skall bidrag från fonden användas för åtgärder för vilka arbetsgivaren inte redan har ansvar enligt lag eller förordning och som inte utgör ett normalt rationaliserings- eller utvecklingsarbete. Bidrag skall också kunna erhållas för arbetsorganistoriska förändringar som avser styrningen av arbetet och som medför ett förbättrat inflytande över arbets- situationen för den enskilde arbetstagaren. Likaså skall bidrag kunna utgå för utvecklings- och försöksverksamhet.

I rehabiliterande syfte skall bidrag kunna utgå till arbetsträning, föränd- ring av arbetsuppgifter eller metoder, liksom till fysisk anpassning av arbets- platser. Medel skall också kunna användas på sätt arbetsmiljökommissionen kan komma att föreslå.

2.2 Våra förslag

Moderata samlingspartiet har gått emot instiftandet av arbetslivsfonden.

Enligt 3 kap. 2 § arbetsmiljölagen har arbetsgivaren ett mycket långt- gående ansvar för arbetsmiljön på arbetsplatsen. Det åligger honom att vidta

alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagare utsätts för ohälsa eller olycksfall. Han skall vidare ägna uppmärksamhet åt att arbetet planläggs och anordnas så att en tillfredsställande arbetsmiljö skapas.

Enligt lagen om allmän försäkring (AFL) (1962:381) åligger rehabiliteringsansvaret försäkringskassorna. De skall bl.a. vidta åtgärder för att förkorta sjukdomstiden eller på annat sätt helt eller delvis förebygga eller häva nedsättning av den försäkrades arbetsförmåga. Resurser för yrkesinriktad rehabilitering tillhandahålls av arbetsgivare, företagshälsovård och arbetsmarknadsmyndigheter.

Arbetslivsfonden har därför inte tillkommit som ett resultat av ett plötsligt uppkommet behov av nya institutioner på arbetsmiljö- och rehabiliteringsområdet. Ansvar är redan väl definierat och organisatoriska förutsättningar för att arbetet skall kunna utföras finns tillgängliga.

Moderata samlingspartiet föreslår i partimotionen "Bättre välfärd" ett införande av en arbetsgivarperiod. De resurser som därigenom kommer att frigöras vid försäkringskassornas administration bör utnyttjas för rehabiliterande åtgärder.

Vårt förslag om en arbetsgivarperiod i sjukförsäkringen kommer att medverka till ökad motivation för arbetsgivarna att i ett tidigt skede uppmärksamma och bearbeta orsakerna till frånvaro på grund av olämplig arbetsmiljö eller arbetsorganisation.

I särskild motion om arbetsmiljön lägger vi fram förslag som innebär att arbetsmiljöfonden får ändrade arbetsuppgifter. Därigenom ges också förutsättningar för ökade rehabiliteringsinsatser.

Regeringens förslag beträffande arbetslivsfondens verksamhet bör enligt vår mening avvisas. Fonden bör avvecklas.

Lagen om arbetsmiljöavgift (1989:484) bör upphävas från och med den 1 mars 1990. De medel som influtit från arbetsgivarna under 1989 och 1990 bör återbetalas. Detta kan ske genom att inbetalade arbetsmiljöavgifter avräknas socialavgiftsdebiteringen för 1990.

Genom att återföra pengarna till företagen skapas bättre förutsättningar för att företagen skall kunna vidta åtgärder för att förbättra arbetsmiljön.

3. Rehabilitering till arbete

3.1 Regeringens förslag

Regeringen föreslår att försäkringskassorna skall ges möjlighet att köpa rehabiliteringstjänster bl.a. från arbetsmarknadsinstitutet. Denna upphandling skall gälla särskilda fasta platser.

3.2 Våra förslag

Det är vår uppfattning att försäkringskassorna skall ha möjligheter att köpa inte endast yrkesinriktade rehabiliteringstjänster utan också medicinsk rehabilitering i form av sjukgymnastik och liknande. Sådana insatser kan medverka till snabbare rehabilitering. Vi föreslår också, i likhet med många remissinstanser, att tjänster bör kunna köpas vid behov. Saledes bör inte fasta platser inrättas vid arbetsmarknadsinstitutet för försäkringskassornas medel.

Försäkringskassorna skall då givetvis kunna köpa inte enbart offentliga utan också privata tjänster. Också inom rehabilitering krävs den dynamik och det nytänkande som konkurrens skapar. Därmed kan utbyggnaden av arbetsmarknadsverkets yrkesinriktade rehabilitering begränsas.

Även på arbetsförmedlingsområdet krävs konkurrens. Det samarbete som påbörjats mellan arbetsförmedling och socialtjänst visar bl.a. att socialtjänsten i vissa fall varit mer framgångsrik än arbetsförmedlingen med att skaffa arbete åt socialbidragstagare, bl.a. invandrare. Detta bekräftar den uppfattning moderata samlingspartiet länge förfäktat, nämligen att arbetsförmedlingsmonopolet bör upphävas så att möjligheter till alternativa arbetsförmedlingar öppnas.

4. Förtidspension av arbetsmarknadsskäl

4.1 Regeringens förslag

Regeringen föreslår att den möjlighet som i dag finns att bli beviljad förtidspension av enbart arbetsmarknadsskäl avskaffas. Därmed avskaffas också systemet med s.k. 58,3-årsavgångar.

4.2 Våra förslag

Detta är en riktig åtgärd. Vi har länge kritiserat systemet att "avveckla" arbetskraft vid den jämförelsevis låga åldern av 58 år och 3 månader. Det kan inte vara riktigt att fullt arbetsföra människor redan i den åldern ställs helt utanför arbetskraften med de sociala konsekvenser detta kan få.

Vi delar regeringens bedömning att arbetsmarknadspolitiska åtgärder är den bästa lösningen vid arbetslöshet också för dessa arbetstagare.

Det går emellertid inte att helt bortse från att det kan finnas påtagliga problem att ordna meningsfulla arbetsuppgifter åt enstaka personer som blir arbetslösa i den åldern. Hinder kan finnas på grund av transportproblem, personliga förhållanden etc. I andra fall kan kostnaderna bli orealistiskt höga utan att ge någon tillfredsställande lösning.

Vi har tidigare föreslagit att det ekonomiska skyddet för sådana personer skall lösas inom ramen för arbetslöshetsförsäkringen.

Det kan dock finnas skäl att pröva den ordning regeringen föreslår. Regeringen bör emellertid tillse att tillämpningen av de nya reglerna hålls under noggrann uppsikt och återkomma till riksdagen med en utvärdering och förslag till eventuella kompletterande åtgärder.

5. Lön i stället för pension hos Samhall

Vi delar regeringens uppfattning att lön bör utgå vid arbete hos Samhall i stället för pension. Den upp till fem år förlängda tidsgränsen för vilande pension gör denna förändring möjlig.

Finansieringen sker genom en omfördelning av medel mellan socialförsäkringssystemet och statsbudgeten.

6.1 Regeringens förslag

Regeringen föreslår ett nytt lönebidrag om högst 50 procent av den totala lönekostnaden vid anställning av förtidspensionerade.

6.2 Våra förslag

Det vore önskvärt att arbetsföra förtidspensionerade kunde återvända till arbetslivet. Som regeringen själv säger finns det endast i få fall ekonomiska incitament för en återgång i arbete. Som tidigare nämnts överstiger inte sällan pensionen i kombination med andra förmåner den lön som kan påräknas vid arbete. Erfarenhetsmässigt torde man också kunna konstatera att den som vant sig vid en kanske aktiv och omväxlande pensionärstillvaro inte gärna byter ut den mot arbete.

Att återvända till arbetslivet skulle för många förtidspensionerade innebära en stor fördel – inte minst ur psykisk och social synvinkel. Regeringens förslag om särskilt lönebidrag förefaller dock vara både onödigt och olämpligt.

Redan i dag finns det möjligheter för en förtidspensionerad att återvända till arbetslivet genom att pensionen förklaras vilande.

I de flesta fall har förtidspensionerade sådan arbetsnedsättning att de inte kan erhålla normala anställningar. Då bör lönebidrag kunna utgå.

Moderata samlingspartiet har sedan flera år förespråkat ett system med flexibla lönebidrag. Lönebidragen bör utgå med hänsyn till den handikappades arbetsnedsättning. Bidraget bör knytas till den handikappade och bör således kunna utgå till anställning hos alla slags arbetsgivare. Vid regelbundet återkommande tillfällen bör lönebidragets storlek omprövas. Det bör inte finnas någon tidsgräns för hur länge lönebidrag kan utgå.

AMS har begärt att flexibla lönebidrag skall införas i hela landet fr o m kommande budgetår. Regeringen har avisat detta förslag men antyder att frågan kan omprövas inför budgetåret 1991/92. Det förefaller i detta perspektiv märkligt att nu föreslå en ny form av lönebidrag som skall utgå med upp till 50 % av lönekostnaderna.

Om regeringen hade lagt förslag om flexibla lönebidrag skulle det inte finnas anledning att föreslå detta särskilda lönebidrag. Regeringens förslag bör därför avvisas. I annan motion föreslår vi att flexibla lönebidrag införs redan från kommande budgetår.

Vi anser att förtidspensionerade redan under innevarande budgetår skall kunna beviljas lönebidrag i enlighet med de riktlinjer för flexibla lönebidrag som vi redovisat. AMS bedriver redan försöksverksamhet med flexibla lönebidrag för vissa kategorier.

När en person med förtidspension beviljas lönebidrag och erhåller arbetsinkomster bör förtidspensionen förklaras vilande. Det innebär att socialförsäkringssektorn får en lägre kostnadsbelastning. Regeringen föreslår att 120 milj. kr. anvisas för innevarande budgetår och 288 milj. kr. för kommande budgetår. Som vi ovan framhållit är de ekonomiska villkoren för många förtidspensionerade sådana att incitamenten att återvända till arbetsmarknaden

är små. Det är därför svårt att beräkna hur många förtidspensionerade som kommer att välja att försöka arbeta med hjälp av lönebidrag.

Denna osäkerhet påverkar det förväntade utfallet både av kostnaderna för förtidspensioner och för de av regeringen föreslagna anslagen. Vi föreslår att kostnaderna för lönebidrag till personer som beviljats förtidspension i stället skall belasta den allmänna försäkringen. Reglerna för lönebidrag till förtidspensionerade bör dock vara de samma som vi föreslår skall gälla för lönebidrag till handikappade.

Bland de förtidspensionerade finns en grupp med svåra missbruksproblem. Erfarenheter visar att förtidspension till missbrukare är olämpligt. Den ger missbrukaren ett regelbundet ekonomiskt tillskott som medverkar till att förstärka missbruket.

Det är viktigt att förtidspensionerade missbrukare kan rehabiliteras och återvända till arbetslivet. Detta måste ske inom ramen för ett socialt behandlingprogram som utgår från missbrukarens problem. Det ställer särskilda krav på arbetsuppgifter, löneformer och liknande.

Vanliga lönebidrag bör inte utgå för missbrukare – då finns risk att lönebidragsformen kommer i vanrykte. I stället måste de sociala myndigheterna pröva särskilda lösningar för att återanpassa missbrukare. Målsättningen måste vara att minska antalet missbrukare som erhåller förtidspension. Dessa bör i framtiden normalt inte beviljas förtidspension.

Förslagen om differentierade sjukpenningnivåer och ersättning för merutgifter för resor till och från arbetet i stället för sjukpenning är gamla moderata krav som nu har fått gensvar från regeringen. Förslagen tillstyrks.

7. Arbetsgivarinträde

I enlighet med vad som framförs i partimotionen "Bättre välfärd" avvisar vi förslaget om arbetsgivarinträde.

8. Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående förutsättningarna och formerna för aktiv rehabilitering,
2. att riksdagen avslår vad regeringen anført om riktlinjer för hur arbetslivsfondens medel bör användas m.m.,
3. att riksdagen beslutar att avvisa regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift,
4. att riksdagen beslutar att upphäva lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift från den 1 mars 1990,
5. att riksdagen beslutar att inbetalade arbetsmiljöavgifter för 1989 och 1990 skall återbetalas i enlighet med vad i motionen anförts,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om upphandling av rehabiliteringstjänster,
7. att riksdagen avslår regeringens förslag att till Lönebidrag till förtidspensionerade för budgetåret 1989/90 anvisa ett reservationsanslag av 120 000 000 kr.,

8. att riksdagen beslutar att kostnader för Lönebidrag till förtidspensionerade skall belasta socialförsäkringssektorn i enlighet med vad i motionen anförts,

Mot. 1989/90
Sf18

9. att riksdagen avslår regeringens förslag till lag om försöksverksamhet med särskild beräkning av sjukpenning vid arbetsgivarinträde.

Stockholm den 23 januari 1990

Sonja Rembo (m)

Gullan Lindblad (m)

Mona Saint Cyr (m)

Margit Gennser (m)

Ulf Melin (m)

Lars Ahlström (m)

Karl-Gösta Svenson (m)

Anders G Högmark (m)

Hans Dau (m)

Erik Holmkvist (m)

Charlotte Cederschiöld (m)

Bertil Persson (m)

Göran Åstrand (m)